

Οι δύο άγνωστοι Πατριαρχικοί και Συνοδικοί Τόμοι (1908 και 1922) του Οικουμενικού Πατριαρχείου για τις Εκκλησιαστικές επαρχίες της Διασποράς (Αμερικής, Ευρώπης, Αυστραλίας)

- Γιατί το Οικουμενικό Πατριαρχείο παραχώρησε τη διοίκηση των επαρχιών της διασποράς στην Εκκλησία της Ελλάδος
- Τι οδήγησε στην ακύρωση του Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου του 1908 και την έκδοση του Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου του 1922
- Ανάμεσα στους Πατριαρχικούς τόμους του 1908 και 1922 και την πατριαρχική πράξη του 1928 που αφορά στις λεγόμενες Νέες Χώρες υπάρχουν πολλές ομοιότητες.

Στους μεν ιστορικούς της γενικής ιστορίας είναι ελάχιστα γνωστοί, ενώ στους περισσότερους κληρικούς μας είναι παντελώς άγνωστοι οι δύο Πατριαρχικοί και Συνοδικοί Τόμοι (1908, 1922), τους οποίους εξέδωσε το Οικουμενικό μας Πατριαρχείο προκειμένου ν' αντιμετωπίσει ορισμένα ποιμαντικής και διοικητικής φύσεως προβλήματα που είχαν ανακύψει στις λεγόμενες επαρχίες της διασποράς (Αμερικής, Καναδά, Ευρώπης, Αυστραλίας), οι οποίες, ως γνωστόν, κατά τον 28^ο κανόνα της Δ' Οικουμενικής Συνόδου (Χαλκηδόνα 451 μ. Χ.) διοικούνται μέχρι και σήμερα από τη Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως. Έτσι κατά το μήνα Μάρτιο του 1908 και στη διάρκεια της δευτέρας πατριαρχικής θητείας (1901-1912) του αείμνηστου Οικουμενικού Πατριάρχου Ιωακείμ Γ' του μεγαλοπρεπούς απεφασίσθη υπό της Αγίας και Ιεράς Πατριαρχικής Συνόδου να παραχωρηθεί, δια Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου, προσωρινώς η διοίκηση των ορθοδόξων επαρχιών της διασποράς στην Εκκλησία της Ελλάδος, υπό τον όρο όμως ότι το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως θα διατηρούσε απαραμειώτα τα κανονικά και πνευματικά δικαιώματά του επί των επαρχιών αυτών. Βλέπουμε δηλαδή ότι υπάρχουν ομοιότητες στον τρόπο με τον οποίο παρεχωρήθησαν προσωρινώς, μόνο κατά τη διοίκησή τους, τόσο οι Νέες Χώρες, όσο και οι Επαρχίες της διασποράς στην Εκκλησία της Ελλάδος από το Οικουμενικό μας Πατριαρχείο.

Γιατί όμως το Πατριαρχείο μας παρεχώρησε προσωρινώς τις ορθόδοξες επαρχίες της διασποράς στην Εκκλησία της Ελλάδος; Στο ερώτημα αυτό δίδουν απάντηση τα αρχεία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, όπου είναι καταγεγραμμένοι οι λόγοι που οδήγησαν το Φανάρι στην έκδοση του πατριαρχικού και συνοδικού τόμου του 1908. Στον συγκεκριμένο λοιπόν πατριαρχικό τόμο με σαφήνεια προσδιορίζεται το πρόβλημα το οποίο υφίστατο την εποχή εκείνη στις επιμέρους εκκλησιαστικές περιφέρειες των ορθοδόξων Ελληνικών εκκλησιών που ήταν διασπαρμένες στην Ευρώπη, την Αμερική και σε άλλες χώρες. Από αυτές, ορισμένες αναγνώριζαν ως εκκλησιαστική τους αρχή τον Πατριαρχικό και Οικουμενικό θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως και σε αυτόν είχαν την αναφορά τους, αφού μνημόνευαν το όνομα του Οικουμενικού Πατριάρχου, ελάμβαναν το Άγιο Μύρο καθώς και τη χειροτονία των Ιερέων τους. Άλλες όμως (επαρχίες), επειδή ήταν συνδεδεμένες με το Βασίλειο της Ελλάδος, αναγνώριζαν ως πνευματική τους αρχή την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος στην οποία αντικανονικώς είχαν την πνευματική και κανονική αναφορά τους. Άλλες, τέλος, δε αναφέρονταν πνευματικά ούτε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, ούτε στην Ελλαδική Εκκλησία, αλλά σε άλλους Πατριαρχικούς θρόνους (Αλεξανδρείας, Ιεροσολύμων, Αντιοχείας, Ρωσίας).

Λόγω αυτής της αντικανονικής, αντιεκκλησιολογικής και φυσικά πραξικοπηματικής καταστάσεως, το Οικουμενικό Πατριαρχείο ως ύψιστη, μόνη και κυρίαρχη εκκλησιαστική κανονική και πνευματική αρχή και κεφαλή επί των επαρχιών τούτων απεφάσισε να θέσει οριστικό τέλος σε όλη αυτή την απαράδεκτη κατάσταση. Έτσι ανέθεσε την προσωρινή διοίκηση και μόνον αυτή στην θυγατέρα Εκκλησία της Ελλάδος. Έχοντας το απαραμείωτο και απαράγραπτο δικαίωμα να άρει ανά πάσα στιγμή και μονομερώς τον Πατριαρχικό και Συνοδικό τόμο του 1908 προκειμένου ν' αναλάβει και πάλι την διοίκηση των συγκεκριμένων επαρχιών της διασποράς, όπως και έπραξε κατά το έτος 1922.

Ο Πατριαρχικός και Συνοδικός Τόμος του 1908, τον οποίο υπέγραψε και εξέδωσε ο Μέγας Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ ο Γ' με τη σύμφωνη γνώμη της πατριαρχικής συνόδου του Φαναρίου, όριζε μεταξύ άλλων ότι η Μήτηρ Αγία Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως ανέθετε προσωρινώς μόνο την καλή εκκλησιαστική διοίκηση των επαρχιών της Αμερικής, Ευρώπης και Αυστραλίας στην θυγατέρα εκκλησία της Ελλάδος. Εξαιρείτο από τις επαρχίες της διασποράς μόνο η τοπική εκκλησία της Βενετίας που έφερε τον τίτλο της Μητροπόλεως Φιλαδελφείας, για ιστορικούς λόγους και δεσμούς, αφού όπως είναι γνωστό στους εκκλησιαστικούς ιστορικούς, η συγκεκριμένη τοπική εκκλησία της Βενετίας ήταν η πρώτη που ιδρύθηκε στην Ευρώπη, ύστερα από την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Πατριαρχικός και Συνοδικός τόμος του 1908 ανέθετε μεν τη διοίκηση των επαρχιών της διασποράς στην Εκκλησία της Ελλάδος και συγκεκριμένα στην Ιερά Σύνοδο αυτής, αλλά υπό σαφείς, ιδιαιτέρους και απαράβατους όρους. Συγκεκριμένα, οι όροι υπό τους οποίους εγένετο η διοικητική ανάθεση των επαρχιών τούτων στην Ελλαδική Εκκλησία ήταν πέντε (5) και όριζαν τα εξής: ο πρώτος, ότι έπρεπε η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος να διορίζει έναν αρχιερέα, ο οποίος μπορούσε ν' ανήκει και στο «κλίμα» του Οικουμενικού Πατριαρχείου, για να ασκεί την πνευματική εποπτεία και κανονική διακυβέρνηση και διοίκηση των επαρχιών αυτών. Ο δεύτερος, ότι ο διορισμένος αρχιερέυς έπρεπε υποχρεωτικώς να επισκέπτεται το Οικουμενικό Πατριαρχείο για να λάβει την ευλογία του Οικουμενικού Πατριάρχου και να προμηθευτεί το Άγιο Μύρο. Ο τρίτος, ότι οι αρχιερείς και οι ιερείς θα μνημόνευαν στα δίπτυχα την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος, οι δε διάκονοι ή μη υπάρχοντος διακόνου, ο ιερέυς θα μνημόνευε το όνομα του εκάστοτε Οικουμενικού Πατριάρχου. Ο τέταρτος, ότι κάθε ορθόδοξη παροικία ήταν ελεύθερη να εκλέγει και να προσλαμβάνει τον Ιερέα της ή να τον εκζητεί από τον Μητροπολίτη Αθηνών, αλλά ο διορισμός του θα γίνεται από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος. Τέλος, ο πέμπτος όρος, ότι οι εκκλησίες αυτές της διασποράς θα προσέφεραν ετησίως ένα ποσό, κατά προαίρεση, στο Οικουμενικό μας Πατριαρχείο, το οποίο εστερείτο και των πλέον αναγκαίων μέσων προκειμένου να εκπληρώσει την Οικουμενική του αποστολή. Επρόκειτο δηλαδή για την λεγόμενη «αποστολοπαράδοτη λογία».

Οι παραπάνω πέντε όροι δεν τηρήθηκαν και το συγκεκριμένο εκκλησιαστικό καθεστώς διήρκησε μόνο 14 έτη, αφού η Ελλαδική Εκκλησία αντί να οδηγήσει τα εκκλησιαστικά πράγματα στις επαρχίες της διασποράς στην ομαλότητα, ενότητα, ευταξία και αρμονία, έγινε αντιθέτως πρόξενος μεγαλύτερης και σοβαρότερης συγχύσεως, διαταραχής, διασπάσεως και αντικανονικότητας με συνέπεια τον πλήρη σκανδαλισμό του ελληνορθόδοξου ποιμνίου. Αυτή η χαώδης και έκρυθμη εκκλησιαστική κατάσταση που είχε δημιουργηθεί στις επαρχίες της διασποράς ανάγκασε το Οικουμενικό Πατριαρχείο κατά τον Μάρτιο του 1922 και επί των ημερών του μακαριστού Οικουμενικού Πατριάρχου Μελετίου Δ' (1921-1923), να άρει την ισχύ, να καταργήσει δηλαδή και να ακυρώσει πλήρως τον Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο του 1908 δια νεωτέρου Πατριαρχικού Τόμου, και να επανεντάξει τις ορθόδοξες επαρχίες της διασποράς και πάλι στην κανονική διοίκηση της Μητρός Αγίας Μεγάλης του Χρι-

στού εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως. Τότε το Οικουμενικό Πατριαρχείο ενήργησε ακωλύτως και μονομερώς αφού είχε το εκκλησιαστικό και κανονικό δικαίωμα να άρει την ισχύ του Πατριαρχικού Τόμου του 1908, όπως ακριβώς τον είχε εκδώσει. Μήπως θα έπρεπε να ζητήσει την άδεια της Ελλαδικής Εκκλησίας; Οι επαρχίες της διασποράς ήταν δικό του εκκλησιαστικό και κανονικό έδαφος, του οποίου την διοίκηση είχε απλώς και προσωρινώς αναθέσει στην Εκκλησία της Ελλάδος. Διατηρούσε όμως το κανονικό δικαίωμα να αναλάβει, όπως και έπραξε, την διοίκηση ανά πάσα ώρα και στιγμή. Αναλόγως δύναται να πράξει και στην περίπτωση των λεγομένων Νέων Χωρών, εάν η Ελλαδική Εκκλησία εγωιστικώς και κυρίως αντικανονικώς, πραξικοπηματικώς και αντιεκκλησιολογικώς συνεχίσει να αποπειραθεί να καταπατήσει τους όρους της πατριαρχικής και συνοδικής πράξεως του 1928 προκειμένου να σφετερίζεται δικαιώματα και προνόμια που δεν της ανήκουν.

Η Μήτηρ Αγία Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως στον Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο του 1922, όπως σώζεται καταγεγραμμένος στους πατριαρχικούς κώδικες, με έμφαση τόνιζε προς την Εκκλησία της Ελλάδος μεταξύ άλλων και τα εξής: «Επειδή ο σκοπός της εις την Εκκλησίαν της Ελλάδος εκχωρήσεως κατ' οικονομίαν και υπό τύπου εντολής του δικαιώματος της διοικήσεως των εν τη διασπορά ορθοδόξων Ελληνικών παροικιών ουκ ευωδόθη· επειδή ουκ ετηρήθησαν ουδέ εξετελέσθησαν οι όροι της εκχωρήσεως, οι διαλαμβανόμενοι εν τω Πατριαρχικώ και Συνοδικώ Τόμω... επειδή, εκλιπουσών ήδη των από των καιρικών περιστάσεων αφορμών, συνεξέλιπε και ο απ' αυτών σοβαρός λόγος, ο εις την κατ' οικονομίαν διευθέτησιν εκείνην αγαγών· και το δη σπουδαιότερον, επειδή εκ της εκχωρήσεως ποικίλη προέκυψε κανονική ανωμαλία, την ενότητα διαταράττουσα της Εκκλησιαστικής διοικήσεως· διά ταύτα η καθ' ημάς Αγία Μεγάλη του Χριστού Εκκλησία, εν τω απαραγράπτω δικαιώματι αυτής του διέπειν και διαχειρίζεσθαι αντεξουσίως την από των ιερών κανόνων και της Εκκλησιαστικής τάξεως ανήκουσαν αυτή κανονικήν εξουσίαν, εν η περιλαμβάνεται και η επί των έξω και εν τη διασπορά ορθοδόξων παροικιών εκκλησιαστική εποπτεία, και εκ καθήκοντος οφειλετικής προνοίας αίρει μεν και ακυροί την εκδεδομένην και εν τω διαληφθέντι Πατριαρχικώ και Συνοδικώ τόμω... αποκαθίστησι δε και αύθις πλήρη και ακέραια τα κανονικά κυριαρχικά αυτής δικαιώματα της άμεσου εποπτείας και διακυβερνήσεως επί πασών ανεξαιρέτως των έξω των ορίων, εκάστης επί μέρους Αυτοκεφάλου Εκκλησίας, εν τε Ευρώπη και εν Αμερική και αλλαχού ευρισκομένων ορθοδόξων παροικιών, υπάγουσα και αύθις αυτάς υπό την άμεσον αυτής εκκλησιαστικήν εξάρτησιν και χειραγωγήν και ορίζουσα, όπως προς αυτήν μόνον έχωσιν αύται εφεξής την αναφοράν αυτών και παρ' αυτής το κύρος της Εκκλησιαστικής συγκροτήσεως και υποστάσεως αυτών, ως τέτακται, αιτώνται και αρύωνται, μνημονευομένου, κατά την τάξιν, του πατριαρχικού ονόματος εν αυταίς».

Από το παραπάνω κείμενο του Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου του 1922 που δημοσιεύουμε στο παρόν άρθρο μας, εξάγονται ξεκάθαρα τα εξής συμπεράσματα:

α) Το Οικουμενικό Πατριαρχείο οδηγήθηκε στην άρση της ισχύος και στην πλήρη και απόλυτη κατάργηση του Πατριαρχικού Τόμου του 1908, επειδή η Εκκλησία της Ελλάδος είχε καταστρατηγήσει και καταπατήσει αντικανονικώς τους όρους υπό τους οποίους είχε υπογραφεί ο Πατριαρχικός και Συνοδικός Τόμος του 1908.

β) Το Πατριαρχείο της Κωνσταντινουπόλεως είχε απλώς και προσωρινώς (επιτροπικώς) παραχωρήσει την διοικητική μόνον διακυβέρνηση των ορθοδόξων επαρχιών της διασποράς στην Εκκλησία της Ελλάδος, επειδή υφίσταντο σε δεδομένη χρονική στιγμή ποιμαντικές, διοικητικές και πνευματικές δυσχέρειες στην άσκηση επ' αυτών της εκκλησιαστικής διοικήσεως από την Μητέρα ημών Εκκλησία της Κων-

σταντινουπόλεως. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και στην περίπτωση του ζητήματος των λεγομένων Νέων Χωρών.

γ) Η Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως, κατά την κρίση αυτής, όταν εθεώρησε ότι οι λόγοι «καιρικής ανάγκης και οικονομίας» παρήλθαν, απεφάσισε να

άρει την ισχύ της αρχικής πατριαρχικής πράξεως δια νέας τοιαύτης αφού μόνον δια νεωτέρας ισοκύρου ή ανωτέρας Πατριαρχικής Πράξεως ήταν δυνατή η κατάργηση της πρώτης. Δεν έκρινε νομικά, αλλά εκκλησιολογικά και κανονικά, προκειμένου να καταλήξει στην παραπάνω κυρίαρχη απόφασης αυτής. Συνεπώς, εκείνοι που προβάλλουν κατά καιρούς νομικά επιχειρήματα επί του ζητήματος των Νέων Χωρών, πρέπει να γνωρίζουν ότι το Φανάρι δεν υποκύπτει σε φθηνούς εκβιασμούς και νομικίστικα επιχειρήματα. Επί παραδείγματι η Βουλγαρική σχισματική Εξαρχία (1870-1945) επί 75 έτη προσπαθούσε να επιβάλλει τον εθνοφυλετισμό ως κριτήριο της παραχωρήσεως από το Φανάρι του αυτοκεφάλου στις κατά τόπους Ορθόδοξες Εκκλησίες και δεν κατάφερε απολύτως τίποτα. Όταν όμως μετανόησε και απεδέχθη το κανονικό δίκαιο, τις ορθόδοξες εκκλησιολογικές αρχές και το προνόμιο και ύψιστο-ύπατο δικαίωμα του Οικουμενικού Πατριαρχείου να παραχωρεί μόνον αυτό το αυτοκέφαλο, τότε εισήλθε ως αυτοκέφαλη και κανονική εκκλησία στην χορεία των Ορθοδόξων Εκκλησιών.

δ) Στο κείμενο του Πατριαρχικού και Συνοδικού Τόμου του 1922 υπάρχει μια φράση δύο αράδων που δίδει την απάντηση και σ' όλους εκείνους, που αν και δεν είναι ειδικοί, σπεύδουν αθυροστόμως και ανοήτως να μας επιβάλλουν την αβάσιμη εκκλησιολογικά, κανονικά και ιστορικά άποψη ότι το Φανάρι δεν μπορεί ν' ασκήσει πλήρως τα δικαιώματά του βάσει της Πατριαρχικής και Συνοδικής Πράξεως του 1928 επί των Νέων Χωρών.

Γράφει λοιπόν η Πατριαρχική Σύνοδος στον Πατριαρχικό Τόμο του 1922 ότι η Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινουπόλεως «εν τω απαραγράπτω δικαιώματι αυτής του διέπειν και διαχειρίζεσθαι αυτεξουσίως την από των Ιερών κανόνων και της Εκκλησιαστικής τάξεως ανήκουσαν Αυτή κανονικήν εξουσίαν». Όπως δηλαδή το Πατριαρχείο στην περίπτωση των ορθοδόξων επαρχιών της διασποράς ενήργησε μονομερώς, αυτοβούλως, κυριαρχικώς, κανονικώς, εκκλησιολογικώς και άνευ προηγούμενης αδείας της Εκκλησίας της Ελλάδος, τοιουτοτρόπως θα πράξει ή δικαιούται να πράξει και με την Πατριαρχική Πράξη του 1928 για τις Νέες Χώρες.